

'Gros diarreekalveren sterft aan vochttekort'

Kalveropfok naar nóg hoger plan

Bloedfanatiek zijn ze, de vier boerinnen en de boer die deelnemen aan het Jongveecoach-programma van Dierenkliniek Wolvega. Alle vijf willen ze hun kalveropfok naar een (nóg) hoger plan tillen. Realistisch zijn ze ook: tijd is vaak de beperkende factor en het moet praktisch werkbaar blijven. „Je kunt niet álles bovengemiddeld goed doen.”

De vijf melkveehouders rond de tafel in Dierenkliniek Wolvega (FR) komen deze middag voor de tweede keer bijeen. Rundveedierenarts Maria Aalders frist nog even het geheugen op: de vorige keer is onder meer gesproken over het belang van een goede groei. „Kalveren moeten zo hard mogelijk groeien, met een optimum van 800 gram per dag”, vertelt ze. Want hoe eerder een kalf is uitgegroeid tot een dekrijpe

pink, des te beter is een afkalfleeftijd van 22 maanden haalbaar.

Jongveebokaal

Om de deelnemers te stimuleren, is binnen het Jongveecoach-programma de groei van de kalveren gemeten. Aalders toont de groeieresultaten in een geanonimiseerde grafiek. Duidelijk is te zien dat er nog best winst is te

behalen: er zit wel 300 gram verschil in daggroei tussen het beste en het minste bedrijf.

„Er zijn twee bedrijven waar helemaal geen speendip is te zien, maar juist een groeipek na het spenen”, zegt de dierenarts. Het gemiddelde van alle vijf bedrijven kwam uit op 682 gram, in de eerste twee levensmaanden. De wisselbokaal voor de beste prestatie gaat naar Maartje Oude Elferink (41) uit Spanga, die met haar man Adrie van Valkengoed 125 koeien melkt. Haar vijf

Aan het einde van de middag bezoeken de deelnemers het bedrijf van Marian van Spengen (links). „Je bent nu veel bewuster bezig met wat je doet. Maar je kunt niet alles bovengemiddeld goed doen.“

kalveren waren gemiddeld 841 gram per dag gegroeid. Zij begint al na twee tot drie dagen met muesli bijvoeren en water verstrekken; als de kalveren tien dagen oud zijn, vreten ze dit al volop. En dankzij de inzet van Halocur hebben ze bijna geen diarree.

Meten

De Fleckvieh-kruislingen van Hendrika Ziel (45) uit Nijelamer doen het ook uitstekend, met 809 gram groei gemiddeld. „Ik ben tegenwoordig echt alle kalveren elke week aan het meten.“ Dat doet ze onder het melk geven, want dan staan ze toch stil. „En ik voer drie keer daags een beetje. Vroeger gaf ik in de eerste twee, drie weken echt te weinig. Toen zat ik op maximaal 6 liter op 4 à 5 weken leeftijd, nu op 7,5 à 8 liter. En ik geef ook ietsje meer melkpoeder dan op de bijsluiser staat. Kalveren die vroeger achterbleven, halen de achterstand toch in.“

Metten is weten. Hans Romkema (36) uit Aldeboarn werkt met een drinkautomaat van Lely. „Ik heb gevraagd wat het kost om er een weegschaal in te laten bouwen, maar dat is nog best duur.“

De deelnemers ervaren dat ze door het regelmatig meten automatisch meer letten op de groei. „Hoe ouder ze worden, hoe harder ze groeien bij mij“, vertelt Hans. „Als ze van de melk af komen, blijven ze op de deel, in het strohok. Daar groeien ze het hardst. Als ze overgaan op de roosters, wordt het minder. Dus ik probeer dat zo lang mogelijk uit te stellen.“

Niet afvallen of vervetten

Dierenarts Maria gaat nog even in op de voeding van koeien tijdens de droogstand. Als drachtige koeien te weinig energie krijgen, levert dat lichte, slappe kalveren op. Een overmaat aan energie betekent een risico op vervetting en lastige geboorten. Te energierijk voeren is ook niet optimaal voor het gehalte aan antistoffen in de biest; het energieniveau luistert dus nauw. Eiwit is ook belangrijk: een rantsoen met een te laag eiwitgehalte zorgt ervoor dat de kalveren op darmniveau minder antistoffen opnemen. „Eiwit heeft geen invloed op de kwaliteit van de biest, maar wel op de opname.“ Optimaal is een eiwitgehalte van 12 tot 14 procent. „Essentieel is dat de koe niet mag afvallen of vervetten tijdens de droogstand“, benadrukt ze. „Probeer dus te zorgen dat de koe in optimale conditie is voordat ze de droogstand ingaat. Alleen bij koeien die een tweeling dragen, mag je

richting het einde van de droogstand wat extra energie voeren.“

Cheyenne Samsom, Maartje Oude Elferink en Hans Romkema meten thuis de biestkwaliteit. De simpelste biestmeter is de plastic ‘dobber’: hoe beter die blijft drijven, hoe beter de biest. Daarnaast is er nog de refractometer: nauwkeuriger, maar ook iets duurder dan de dobber. Maria vertelt dat oudere koeien doorgaans betere biest hebben dan jongere, omdat zij meer ziekten hebben doorgemaakt en daardoor meer antistoffen hebben.

Biestkwaliteit

Hans ervaart dat het gehalte antistoffen in de biest per koe behoorlijk kan wisselen. „De ene keer zit de Brix-waarde boven de 30, de andere keer onder de 20.“ Cheyenne Samsom (26) en haar man runnen in Sonnega sinds een jaar twee bedrijven, samen met haar schoonouders. De bedrijven liggen vlak naast elkaar. Op het ene melken ze 150 koeien, op het andere 95 koeien, met twee robots. Cheyenne merkt ook dat de kwaliteit van de biest mede afhangt van de kwaliteit van het voer.

Marian van Spengen beaamt dat. „Soms voer je gewoon wat matige kuil, maar dat moet óók op.“ Marian (39) heeft in Nijeholtpade een bedrijf met 140 koeien. „Hoe ga je ermee om als je matige biest hebt?“ vraagt ze Maria. „Probeer je dan zeker die 4 liter biest erin te krijgen of kun je dan beter wat goede biest bij geven die je nog hebt bewaard?“ Dan kun je het best die 4 liter geven, zegt Maria. „Meer kan een jong kalf toch niet aan.“ „Hoe lang kun je het bewaren?“ wil Hendrika weten. „Tot wel een jaar“, antwoordt Maria. Maartje wil weten waardoor de biest af en toe wat rood kleurt. Maria: „Dat kan een gesprongen adertje zijn of zo. Kan geen kwaad.“ Sommige koeien produceren heel veel biest. Wordt dan ook het gehalte aan antistoffen verdund? Maria: „De biest zal een beetje dunner lijken, maar dat zegt niet alles. Daarom is het meten van de biestkwaliteit altijd zinvol.“

Warmteregulatie

Ook het vetgehalte van biest kan tussen koeien flink variëren, van 0,3 tot 18 procent vet. Vet is belangrijk voor de warmteregulatie. „Ik geef de kalveren nog steeds een dekje“, vertelt Maartje. „Zelfs nog in de eerste week in het strohok. Dat scheelt enorm.“ „Klopt“, beaamt de dierenarts. „Alle energie die ze niet in de verwarming hoeven te steken, kunnen ze in de groei stoppen.“

Hans vertelt dat hij een goed verwarmingsidee

Copyright photo

Maria Aalders

„Kalveren moeten zo hard mogelijk groeien.“

Copyright photo

Marian van Spengen

„Sinds we er tegen enten, geen Rota-corona meer gezien.“

Copyright photo

Cheyenne Samsom-den Hartog

„Eén droogstandsrantsoen is gewoon praktisch.“

Copyright photo

Hendrika Ziel

„Bij E. coli het kalf echt aan het infuus leggen.“

Copyright photo

Maartje Oude Elferink

„Alle kalveren krijgen een dekje.“

Copyright photo

Hans Romkema

„Biestkwaliteit verschilt enorm per koe.“

heeft opgedaan in een meubelzaak: een designrail waar je een lamp mee kunt verschuiven. „Dat boven de eenlingboxjes zou ideaal zijn voor de warmtelamp, je schuift hem boven het boxje en je zit ook niet met stopcontacten te klooiën.“ Maria gaat nog even in op het belang van vitamines en mineralen. De vitamines A, E en D kunnen niet door de placenta, dus die kan het kalf alleen opnemen via de biest, doceert ze. Selenium gaat wel door de placenta, dus ▶

dat kun je al in de droogstand bijvoeren. Een tekort aan selenium betekent namelijk meer kans op slappe of doodgeboren kalveren.

Far-off en close-up

De dierenarts peilt welke boeren in de droogstand werken met een far-off-(zes tot vier weken voor afkalven) en een close-up-groep (vanaf pakweg drie weken voor afkalven). Hans, Marian en Maartje doen dat. Marian: „Ideaal is het als je richting afkalven iets meer kunt sturen, alvast iets meer eiwit kunt voeren, een beetje van het melkveerantsoen erbij.“ „Bij mij krijgen ze wat tweede snee bij, plus mineralen als krachtvoercomponent“, vertelt Hans. Hendrika en Cheyenne hanteren één droogstandsrantsoen. „Dat is gewoon praktisch.“

Het melkveerantsoen er vast een beetje bij mengen is prima, volgens de veearts. „Dan past de pensflora zich ook al wat aan. Denk erom: vanwege het kalf heeft de pens nog maar weinig ruimte, dus alles wát erin komt, moet goed zijn.“ Je kunt daarom ook richting het einde van de dracht droogstandsbrok verstrekken met voldoende eiwit en mineralen.

Diarree

Diarree is en blijft een aandachtspunt in de kalveropfok. De dierenarts gaat uitgebreid in op de verwekkers. Het aantal dagen dat het kalf oud is als het aan de schijt raakt, geeft al een indicatie over de boosdoener. E. coli komt vaak voor bij heel nuchtere kalveren, van een à twee dagen oud. Dan zijn de aanhechtingsplaatjes die de coli nodig heeft, nog aanwezig in de kalverdarm. Bij kalveren van 5 tot 14 dagen oud is er vaak sprake van het Rota/Corona-virus. Ook Cryptosporidium slaat typisch in die periode toe. Problemen door de Giardia-parasiet doen zich doorgaans net

iets later voor, bij kalveren tussen de twee en drie weken oud. Coccidiose kan ook bij kalveren op oudere leeftijd een rol spelen, vanaf zeven dagen tot vier tot zes maanden. „En voedingsdiarree kan altijd voorkomen.“ Een E. coli-infectie gaat heel hard, weten ze. „Dat kun je met de sonde niet bijbenen, dan mag je de kalveren echt wel aan een infuus leggen“, volgens Hendrika. Maria vult aan dat het ‘positieve’ van de colibacteriën is dat ze de villi intact laten, de kleine ‘vingertjes’ aan de binnenkant van de darm, die het darmoppervlak en daarmee de opnamecapaciteit vergroten. Het Rota/Corona-virus breekt de topjes van de villi af. Het kalf kan de voedingsstoffen dan niet goed meer opnemen. Die fermenteren vervolgens in de dikke darm, waardoor de typische zurige diarree ontstaat.

Enten

Marian vertelt dat ze nu een jaar ent tegen Rota/Corona. „We enten drie weken voor het afkalven. Sindsdien hebben we het niet meer gezien. Het is een dure enting, maar ik durf er niet meer mee te stoppen.“ Maartje heeft dezelfde ervaring met Halocur om Cryptosporidium-diarree te voorkomen. Dat wordt ingegeven in de bek of door de melk geroerd. „Ook best wel duur, maar ik durf ook niet meer te stoppen.“

Rota/Corona knaagt alleen de topjes van de villi eraf. Crypto gaat een stuk rigouzeuzer te werk: die zaagt de hele villi eraf en graaft ook de fundering eronderuit. Die fundering – de crypte – zorgt voor de groei van de villi. Dus als de crypte weg is, groeien de villi ook nooit meer aan. Daar duidt de naam Cryptosporidium ook op, legt de dierenarts uit. „Een kalf dat Crypto heeft gehad, heeft dus voor de rest van haar leven een blijvende darmbeschadiging. Daardoor blijft de voedingsopname altijd sub-optimaal.“ Je ziet de beide diarreeverwekkers ook vaak samen, aldus Maria: „Rota-corona

doet het voorwerk voor de Crypto. Als de topjes van de villi kapot zijn, kan de Crypto makkelijker aangrijpen.“

Voorkom uitdrogen

De Giardia-parasiet komt op de helft van alle melkveebedrijven voor, maar veroorzaakt niet overal narigheid. Op 5 tot 10 procent van de bedrijven hebben kalveren last van Giardia-diarree. Het lastige van Giardia is dat het ziektebeeld wat sluimerend is en dat het lastig als oorzakelijke verwekker is aan te tonen, omdat het op zoveel bedrijven zónder problemen voorkomt. Maar als de kalveren van een paar weken oud last hebben van slijmerige, vettige mest, een dof haarkleed en groeivertraging (pakweg 100 gram per dag minder), en andere oorzaken zijn uit te sluiten, dan kan Giardia best in het spel zijn.

Hoe pak je diarree aan? Maria tipt om bij E. coli-diarree als het kan wat langer eigen biest door te blijven voeren. Dat verhoogt de afweer op darmniveau. „Dat kun je bij Rota/Corona ook doen, als je bijvoorbeeld nog wat tweede biest over hebt.“

Het allerbelangrijkste is: voorkom dat diarreekalveren uitdrogen. Een kalf dat voor 8 procent is uitgedroogd, heeft eigenlijk al 4 liter vocht nodig. Dus geef ze onbeperkt drinken met elektrolyten erbij, zegt de veearts. Een kalf met 8 procent uitdroging begint al wat sloom te worden en heeft nog wel een zuigreflex, maar zwakker dan een gezond kalf. „Dan kan het nog zonder infuus, maar als ze meer dan 8 procent zijn uitgedroogd, hebben ze echt een infuus nodig.“ Dat moet de dierenarts doen. Drie liter elektrolyten in de ader blijft dan de gouden standaard. Boeren kunnen de mate van uitdroging inschatten door voorzichtig aan het ooglid van het kalf te trekken: blijft het staan in een ‘dakje’, dan moet er acuut een infuus in. Uitdroging is snel fataal. „Bij 14 procent uitdroging gaat een kalf dood“, waarschuwt de veearts. ■